

# Családi vállalkozások kutatása a Budapesti Gazdasági Egyetemen

Radácsi László<sup>1</sup>, Csákné Filep Judit<sup>2</sup>, Timár Gigi<sup>3</sup>

DOI: [10.29180/978-615-6342-49-2\\_21](https://doi.org/10.29180/978-615-6342-49-2_21)

## Absztrakt

Annak ellenére, hogy a családi vállalkozásokat a világ számos gazdaságában kiemelt fontosságú szereplőnek tekintik, Magyarországon sokáig hiányzott az ezen cégekre irányuló kiemelt figyelem. Jelen tanulmány összefoglalja a családi vállalkozás kutatás magyarországi előzményeit, beleértve a témához kapcsolódó tudományos publikációk számának alakulását, módszertani megközelítését és tematikai fókuszát. A szerzők áttekintik továbbá a Budapesti Gazdasági Egyetemen az elmúlt években zajló, családi vállalkozásokat vizsgáló kutatásokat, valamint bemutatják a Családi Vállalkozás Kutatási Program céljait és legfontosabb tudományos és tudományhasznosítás területén elért eredményeit.

**Kulcsszavak:** családi vállalkozás, utódlás, szakirodalomfeldolgozás, Magyarország

## Bevezetés

A családi vállalkozásokat (CSV) a világ számos országában a gazdaság kiemelt fontosságú szereplőnek tekintik, amelyek működése, fenntarthatósága, kihívásainak kezelése a gazdaság sikerének kritikus tényezője (Mera & Bermeo, 2017; Kelley et al., 2020). Nemzetgazdasági jelentőségük miatt a családi vállalkozások a tudományos világ mellett a szakpolitika számára is kiemelt jelentőséggel bírnak (Craig & Mioores, 2010, „A magyar mikro-, kis- és középvállalkozások...”, 2019). Az elmúlt évtizedekben a családi vállalkozásokhoz kapcsolódó kutatások tényerése felgyorsult, kifejezetten a témának szentelt magas minőségű folyóiratok jelentek meg (Family Business Review 1988-tól, Journal of Family Business Strategy 2010-től, Journal of Family Business Management 2011-től). Rovelli és munkatársai (2022) a családi vállalkozás kutatás elmúlt harminc évét áttekintve vázolják fel a téma jelentőségének és hatásának növekedését. A szakterület kutatói szerint még további empirikus és elméleti kutatásokra van szükség annak érdekében, hogy megértsük és – szabályozóként, tanácsadóként, vezetőként – képesek legyünk hatékonyan támogatni ezen vállalkozások fejlődését. A szakirodalom elemzése azt is világossá teszi, hogy leginkább a fejlett országok vállalkozásairól rendelkezünk ismeretekkel, és elméleti modelljeink is ezen gazdasági-társadalmi kontextusból származnak (Kása et al., 2017).

Magyarországon sokáig hiányzott az ezen cégekre irányuló kiemelt figyelem. A családi vállalkozások vizsgálata akkor került az érdeklődés homlokterébe, amikor világossá vált, hogy a rendszerváltás környékén alapított magyar családi cégek hamarosan tömegesen néznek szembe az utódlás kihívásával – esetleges elbukásuk pedig komoly nemzetgazdasági kihívást jelenthet (Filep & Szirmai, 2016).

## Családi vállalkozás kutatás Magyarországon

Magyarországon a vállalkozások generációváltása jelentette égető kérdések hatására élenkült meg a családi vállalkozások iránti tudományos érdeklődés, a téma feldolgozása a haza doktori képzés keretei között is elkezdődött (Csákné Filep, 2012). Tudományos és szakpolitikai szempontból is fontos kérdésként a családi vállalkozások összes vállalkozáson belüli arányának meghatározása jelentkezett. Habár a nemzetközi szakirodalom alátámasztotta, hogy a

<sup>1</sup> Budapesti Gazdasági Egyetem, Pénzügyi és Számviteli Kar, Menedzsment Tanszék

<sup>2</sup> Budapesti Gazdasági Egyetem, Budapest LAB Vállalkozásfejlesztési Iroda

<sup>3</sup> Budapesti Gazdasági Egyetem, Budapest LAB Vállalkozásfejlesztési Iroda, e-mail: [timar.gigi@uni-bge.hu](mailto:timar.gigi@uni-bge.hu)

vállalkozások döntő többsége családi vállalkozásként működik, Magyarországon sem korábban, sem jelenleg nem zajlik olyan átfogó és rendszeres hivatalos statisztikai adatgyűjtés, amely megbízható eredményekkel szolgálna a családi cégek arányáról (Miller et al., 2003; Winter et al., 2004; Miller et al., 2006; Casson, 2009; Mandl, 2008). A 2000-es évek elejétől a magyar családi vállalkozások öntudata egyre erősödött, ennek egyértelmű jele volt, hogy két, napjainkban is aktív családi vállalkozásokat tömörítő civil, elsősorban egymás közötti tudásmegosztásra és érdekképviseletre koncentrálnó szervezet is megalakult. 2009-ben a Felelős Családi Vállalatokért Magyarországon Egyesület (FBN-H, <https://www.fbn-h.hu/>), majd 2014-ben a Családi Vállalkozások Országos Egyesülete (CSAVE, <https://csave.hu/>).

A Budapesti Gazdasági Egyetemen (BGE) 2016 tavaszán megrendezett „Alkalmazott Tudományok Fóruma” nemzetközi tudományos konferencián először volt központi téma a generációváltás.

A családi vállalkozások jelentőségét felismerve 2017-ben két hazai egyetem is létrehozott kifejezetten a téma kutatására fókuszáló műhelyt. A Budapesti Gazdasági Egyetemen létrejött a Budapest LAB Vállalkozásfejlesztési Iroda (<https://budapestlab.hu/>) által koordinált, Dr. Radácsi László által vezetett Családi Vállalkozás Kutatási Program, a Budapesti Corvinus Egyetemen pedig a Dr. Drótos György által vezetett Corvinus Családi Vállalatok Központ (<https://www.uni-corvinus.hu/fooldal/kutatas/intezeti-kutatokozpontok/csaladi-vallalatok-kozpont/#accordion-item-1004>).

2017-ben megkezdődött a külhoni (erdélyi, kárpátaljai, felvidéki és vajdasági) magyar családi vállalkozások helyzetének felmérése is, amelyhez a Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkárság által meghirdetett „2017 – a külhoni magyar családi vállalkozások éve” program nyújtott keretet (Czaller et al., 2017).

### Publikációk

Bár a családi vállalkozások megismerésére vonatkozó tudományos törekvések egyre fokozottabban jelennek meg Magyarországon, a téma kutatása nemzetközi összehasonlításban még gyermekcipőben jár. A megjelent magyar nyelvű publikációk között a gyakorlati szempontú, tudományosan kevésbé megalapozott munkák vannak többségben. A téma iránti kezdeti kutatói figyelmet a vállalkozásokban jelentkező utódlási problémák serkentették, a generációváltás azóta is a családi vállalkozás kutatás legjelentősebb tudományos érdeklődésre számot tartó területének tekinthető.

A családi vállalkozásokra irányuló akadémiai figyelem a témában publikált írások számában is tükröződik. Kizárólag a magyar nyelvű publikációkra fókuszálva a „családi vállalkozás” keresőszóra a Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) 2022. november 16-án 209 találatot adott.

Egy 2021-ben végzett elemzés alapján a családi vállalkozás és a családi vállalat kulcsszavakra kapott MTMT keresés eredményei a következő megoszlást mutatják:

*1. táblázat: Az MTMT családi vállalkozás kulcsszóra adott találatainak megoszlása (MTMT lekérdezés alapján saját szerkesztés)*

Megjelenés típusa	Darabszám (kulcsszavankénti bontásban: családi vállalkozás, családi vállalat)
Folyóiratcikk	45 +10
Könyvrészlet	46 + 3
Könyv	4 + 0

Egyéb konferenciaközlemény	1 + 1
Egyéb konferenciakötet	1 + 0
Disszertáció	5 + 0
Egyéb	25 + 5
Összesen	127 + 19

A megjelenéstípusok megoszlása alapján a legtöbb publikáció a könyvrészlet kategorizálást kapta. (A listát részletesen áttekintve kiderül, hogy az ebbe a kategóriába tartozó publikációk döntő többségét különböző konferenciák absztraktkötetei adják, amelyek nem tekinthetők a klasszikus értelemben vett könyvnek, hozzáférésük korlátozott, az esetek többségében kizárólag az adott konferencia résztvevői számára biztosított.) A négy, könyvként megjelölt megjelenésből egy nem Magyarországon született publikáció, hanem Szlovákiában megjelent magyar nyelvű közlemény, kettő valójában working paper, egynek pedig a címében ugyan szerepel a családi vállalkozás kifejezés, de valójában a motorizáció fejlődésének áttekintését tartalmazó mű. Az egyéb kategóriában – számos konkrét elérhetőség és pontos hivatkozás nélküli megjelenés mellett – tanulmányok és konferencia előadások szerepelnek.

Az elemzés mélyítése érdekében a találati listákon szereplő 55 folyóiratcikket tételesen áttekintettük, és részletesebben megvizsgáltuk a 2010-2020 között megjelent magyar nyelvű, a Magyar Tudományos Akadémia Gazdaság és Jogtudományok Osztályának referált folyóiratlistáján szereplő kiadványban megjelent, gazdálkodási és menedzsment témájú 16 cikket. A 16 tanulmány módszertani megközelítés szempontjából vegyes képet mutat. 5 cikk a családi vállalkozásokkal kapcsolatos valamely résztema szakirodalmának felvázolására vállalkozott, 5 cikk esetében kvantitatív, szintén 5 cikk esetében kvalitatív, míg 1 írás esetében kevert módszertan alkalmazásával végeztek kutatást. Pozitív tendencia, hogy míg 2016-ig a vizsgált cikkek 60% volt szakirodalom feldolgozás, addig 2017 és 2020 között ez az arány 18%-ra csökkent, köszönhetően annak, hogy egyre több empirikus adatfelvétel eredményeit bemutató munka született.

A vizsgálatba került cikkek a feldolgozott témakörök szempontjából négy fő kategóriába sorolhatók: definiálással, a családi vállalkozások arányának meghatározásával egy tanulmány foglalkozik. A legtöbb írás a vezetés, menedzsment, értékek, identitás témakörben született (6 cikk), amit a kifejezetten utódlással kapcsolatos cikkek (5 cikk) követtek, a pénzügyek, controlling csoportba pedig négy cikk került.

BGE-s előzmények a CSV kutatásban

A 2010-es években a témához kapcsolódóan a BGE számos európai együttműködésben zajló projektben vett részt.

Az „INSIST – Intergenerational Succession in SMEs’ Transition” projekt témája a generációváltás problémái a családi vállalkozások vezetésében volt. A BGE előzetes vizsgálatai kimutatták, hogy míg a generációváltás elméleti kutatása gazdag eredményekben, addig kevés képzés célozta meg prioritásként a területet. Kézenfekvő tehát, hogy a projekt a partnerországokra vonatkozó kezdeti összehasonlító kutatás után tananyagfejlesztést tűzött ki célul, melynek eredménye segíti a generációváltás levezénylését mind a tulajdonlás, mind a menedzsment átadása szempontjából. A tananyag részeként a generációváltás általános stratégiai, jogi és pénzügyi, szociális és kulturális és végül mentorálási kérdései jelentek meg. A „FAME – Family Business Sustainability and Growth” projekt célja egy innovatív mesterképzési specializáció tananyagainak kifejlesztése volt.

A „Mentorcert – Üzleti mentorképzés és tanúsítás” projekt céljai a kkv-mentorok különböző szintjeinek meghatározása és kompetenciáik szektorális továbbfejlesztése volt.

A „Trust Me – Training for Unique Skills and Techniques for Mentoring” képzési program a mentoráláshoz szükséges egyedi készségek és technikák fejlesztését célozta. A projekt fő célja egy nemzetközileg elismert (szak)képzés kidolgozása volt jövőbeni kkv-mentorok számára,

akik az új tudással, ismeretanyaggal és szociális készségekkel képesek kkv-vezetőkkel/tulajdonosokkal folyamat-tanácsadóként együttműködni.

A BGE a fentiek mellett tagja volt a „STEP – Successful Transgenerational Practices - Generációkon átívelő sikeres vállalkozói gyakorlatok” kutatási konzorciumnak is.

A CSV-k mint a BGE kiemelt kutatási fókusza

A Budapesti Gazdasági Egyetem 2016-ban elfogadott stratégiájában rögzítette a vállalkozáskutatást mint fókuszterületet. A stratégia kimondta, hogy a BGE kiemelt figyelmet fordít a kis- és középvállalkozásokra, azon belül pedig a családi vállalkozásokra. A BGE a fenti stratégiai fókuszhoz kapcsolódóan hozta létre a Budapest LAB vállalkozáskutatási kiválósági központot 2017-ben, amely az egyetem vállalkozáskutatási aktivitásainak jelentős részét fogja össze és koordinálja.

## **A Családi Vállalkozás Kutatási Program**

### **Célok**

A Budapesti Gazdasági Egyetem 2017-ben indította el Családi Vállalkozás Kutatási Programját (CSVKP), amivel elsőként állt neki hazai kutatócsoport a CSV-k szisztematikus vizsgálatának.

A Program elsődleges célja a családi vállalkozások jellegzetességeinek, működésének, növekedésének, konfliktusainak megismerése, valamint egy – addig hiányzó – megalapozott definíció kialakítása után a szakirodalomból megismert szempontok különböző megoszlásai mellett az ily módon kialakuló sokaság nagyságának becslése volt.

A kutatási program korai eredményeként megszületett a családi vállalkozások megalapozott definíciója is. (Kása et al., 2019) Családi vállalkozásnak tekintjük azokat:

- A – amelyek önmagukat családi vállalkozásnak tartják, vagy
- B – ahol a cég legalább 51 százaléka egy család tulajdonában van, és
- C – a család részt vesz a vállalkozás irányításában, vagy
- D – a családtagok alkalmazottként részt vesznek a vállalkozás működtetésében, vagy
- E – a vezetés és a tulajdonlás átadása részben vagy teljes mértékben a családon belül valósul meg.

E feltételek alkalmazásával két definíciót fogalmazzunk meg:

Definíció 1 (#1): {A(B+CDE)}

Családi vállalkozások definíciós operacionalizálása és arányuk becslése 153

A második definícióból kivesszük az A feltételt, azaz itt nem szerepel a vállalkozások önmegítélése:

Definíció 2 (#2): {B+CDE}

Ezek alapján #2  $\square$  #1.

A BGE mellett, hogy rendszeresen ismételt reprezentatív adatfelételek segítségével kutatja e területet, számos témában kvalitatív módszertant használó „mélyfúrás” végzett és végez, kiemelt figyelemmel a családi és nem családi vállalkozások közötti különbségek és hasonlóságok feltárására, az utódlás, a családi vállalkozói identitás, az innováció, a HR stratégiák és a felelősségvállalás témakörére. Tekintettel arra, hogy a családi cégek egyedisége hosszú távon bontakozik ki, 2021-ben elindult a családi cégeket longitudinális megközelítésben vizsgáló programelem is.

A tudományos törekvések célja a családi cégek feltérképezése és megértése területén alkalmazott tudományok egyetemként nem kizárólag magas minőségű tudományos publikációk létrehozása, hanem azok mellett a szakpolitika támogatása az adatalapú döntéshozatalt lehetővé tévő ismeretanyaggal. Szintén kiemelt fontosságú az eredmények mielőbbi visszaforgatása az egyetemi oktatásba – ennek érdekében oktatási segédanyagok,

esettanulmányok rendszeres közzététele is. Emellett az egyetem harmadik missziós tevékenységének részeként e speciális vállalkozói csoporttal kapcsolatos tudatosság, a feléjük irányuló figyelem növelése, valamint a létrehozott tudással az érintett csoport közvetlen támogatása is fontos célként jelent meg.

### **Eredmények**

A BGE-n zajló családi vállalkozás kutatás az elmúlt években az egyetem egyik prosperáló kutatási irányává vált. 2017 és 2022 között a témában harmincöt tudományos publikáció és negyven konferenciamegjelenés valósult meg. A családi vállalkozások kutatása a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Technológiai Hivatal által meghirdetett Tématerületi (korábban: Intézményi) Kiválósági Program önálló moduljává vált, és a BGE számos kutató és oktató kollégája számára jelent kutatási és publikációs lehetőségeket.

A 2020-ban alapított, a magyar nyelvterületen dolgozó vállalkozáskutatókat összefogó „Vállalkozáskutatói és Elemzői Hálózat” éves konferenciáin a BGE munkatársai rendszeresen megjelenítik a CSVKP eredményeit.

2020-tól a Budapesti Gazdasági Egyetem az 1999 óta létező Global Entrepreneurship Monitor nemzetközi kutatási projekt magyar partnere. 2022-től kezdődően a felnőtt lakosság körében végzett nagymintás, reprezentatív felmérés részeként a családi vállalkozásokra fókuszáló blokk is részét képezi a hazai lekérdezésnek.

A BGE számára kiemelt jelentőséggel bír, hogy a családi vállalkozások kutatásában Kelet-Közép-Európa meghatározó egyetemi szereplőjévé váljon, ezért a Budapest LAB 2021-ben először online formában, majd 2022-ben már személyes részvétellel rendezte meg a „Central and Eastern Europe Family Business Research Workshop”-ot, amely rendezvény a régió családi vállalkozás kutatóinak biztosít lehetőséget a tudásátadásra és kapcsolatépítésre.

A harmadik missziós tevékenységhez kapcsolódóan a kutatási eredmények szakpolitikai felhasználásának kiemelkedő példája, hogy a BGE szakértőként támogatta a kormányzat által 2019-ben elfogadott kkv-stratégiát („A magyar mikro-, kis- és középvállalkozások...”, 2019) generációváltó vállalkozásokat támogató területének kidolgozását, valamint 2022 őszétől részt vesz annak felülvizsgálatában. A BGE munkatársai emellett közreműködtek az IFKA Iparfejlesztési Közhasznú Nonprofit Kft. „Evolúció” programjának generációváltást segítő moduljának előkészítésében. A SEED Kisvállalkozásfejlesztési Alapítvány felkérésére a BGE kutatói készítették a családi vállalkozások mentorálását célzó Országos Vállalkozói Mentorprogramjának előzetes tanulmányait. A kutatási eredményeket emellett felhasználták az Magyar Fejlesztési Bank Generációváltási Tőkeprogramjának kidolgozása során is.

### **Disszemináció**

A kutatások eredményeinek az érintettek számára minél közvetlenebb hasznosíthatósága érdekében a BGE a családi vállalkozás kutatás esetében is kiemelt figyelmet fordít az eredmények közérthető formában való bemutatására, széles körben elérhető kommunikációjára. Az elmúlt években a CSVKP kapcsán számos, az üzleti szféra és kiemelten a családi vállalkozások számára szervezett rendezvényen mutattuk be nagy érdeklődés mellett az eredményeket. A kutatócsapat egyik tagja, Prof. Dr. Heidrich Balázs évek óta zsűritagja a K&H Bank Családi Vállalatok Kiválósági Díjának.

A minél direkter tudásátadás támogatására a családi vállalkozások vezetőinek szóló konferenciasorozatot szerveztünk. Az „Utódlásra felkészülni” konferenciát a Budapest LAB vállalkozó partnerrel együttműködve eddig három alkalommal, alkalmanként száz fő fölötti résztvevővel rendezte meg. Az eredmények kommunikációjának fontos felülete a Budapest LAB saját blogja, a tudatos tudománykommunikáció eredményeként azonban emellett 2017 és 2022 között összesen 72 nem fizetett sajtómegjelenés számolt be a kutatási program eredményeiről.

A családi vállalkozások támogatása a tudásteremtés mellett kiemelet figyelmet kap a tudásátadás során is. A kutatási eredmények az oktatásban való lehető leggyorsabb megjelenítése mellett a családi vállalkozások támogatásának egyéb módjait is kidolgozta az egyetem. A Vállalkozásfejlesztés mesterképzési szak fókuszában a kis- és közepes, valamint családi vállalkozások állnak, az egyetem szorgalmazza a családi vállalkozást vezető, vagy azt átvenni készülő jelöltek programban való részvételét. A BGE Vállalkozás- és Gazdálkodástudományi Doktori Iskola programja 2020 óta önálló kurzus keretében oktatja a családi vállalkozások jellegzetességeit. A Budapest LAB a kézirat leadásával egyidőben dolgozik egy kifejezetten családi vállalkozások átvevői számára fejlesztett, a kutatások eredményeit modern, interaktív, tréning jellegű módszertanok segítségével átadni képes intenzív kurzus kidolgozásán.

### **Összegzés**

A családi vállalkozások tudományos megalapozottságú vizsgálata Magyarországon a 2010-es években kapott lendületet. A téma elsősorban a CSV-ok generációváltási kényszere miatt jelent meg a szakmai és tudományos közösségek, valamint a szakpolitika látómezőjében. A 2017 és 2022 között eltelt öt év alatt jelentős növekedésnek indult a családi vállalkozások jellemzőivel, problémáival foglalkozó publikációk száma, ebből a növekedésből nagy arányban vették ki részüket a Budapesti Gazdasági Egyetem kutatói. A BGE Családi Vállalkozás Kutatási Programja több tematikus szalon és idődimenzióban vizsgálja a családi cégeket. A Programban résztvevő kutatók aktívan részt vesznek a téma szakpolitikai fejlesztéseiben, valamint a családi vállalkozói közösség megszervezésében, tájékoztatásában. A tudásátadás kiemelt célpontja az egyetemi oktatás gazdagítása, a témáról rendelkezésre álló tudás átadása az alap-, mester- és doktori képzésben tanuló hallgatók számára. Ezen tudományos és disszeminációs aktivitások egyetemi centruma a Budapest LAB vállalkozásfejlesztési kiválósági központ, amely nemcsak a tudományos kutatások koordinálásával, hanem rendezvények szervezésével, szakpolitikai tanácsadással is igyekszik a hazai családi vállalkozások meghatározó támogatójává válni.

**Finanszírozás:** A TKP2021-NKTA-44 számú projekt az Innovációs és Technológiai Minisztérium Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a Tématerületi Kiválósági Program 2021 (TKP2021-NKTA) pályázati program finanszírozásában valósult meg.

### **Irodalomjegyzék**

1. Casson, M., Yeung, B., Basu, A., & Wadeson, N. S. (ed.) (2009). The Oxford handbook of entrepreneurship Oxford University Press, Oxford
2. Craig, J. B., & Moores, K. (2010). Championing Family Business Issues to Influence Public Policy: Evidence From Australia. *Family Business Review*, 23(2), 170–180. <https://doi.org/10.1177/0894486510366426>
3. Czaller L., Csité, A., & Geambaşu, R. (szerk.) (2017). Húzóerők – jelentés a külföldi magyar családi vállalkozások helyzetéről. Budapest Hétfő Kutatóintézet és Nemzetpolitikai Kutatóintézet: [https://vallalkozokeve.kormany.hu/download/f/ca/f1000/Csaladi\\_webre\\_OK.pdf](https://vallalkozokeve.kormany.hu/download/f/ca/f1000/Csaladi_webre_OK.pdf)
4. Csákné Filep J. (2012). Családi vállalkozás—Fókuszban az utódlás = Family businesses—Focusing on succession (PhD értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem). <http://phd.lib.uni-corvinus.hu/660/>

5. Filep, J., Szirmai, P. (2006). A generációváltás kihívásai a magyar KKV szektorban. *Vezetéstudomány* XXXVII. évf. 2006. 6. szám, p. 16-24.
6. Kása, R., Radácsi L., & Csákné Filep J. (2017). Családi vállalkozások Magyarországon; Budapest LAB Working Paper Series 4-2017 <https://budapestlab.hu/wp-content/uploads/2018/04/WP-4-2017.pdf> (2022. 11.15.)
7. Kása, R., Radácsi, L., & Csákné Filep, J. (2019). Családi vállalkozások definíciós operacionalizálása és hazai arányuk becslése a kkv-szektoron belül. *Statisztikai Szemle*, 97(2). 146–174. <https://doi.org/10.20311/stat2019.2.hu0146>
8. Kelley, D., Gartner, W. B., & Allen, M. (2020). *Global Entrepreneurship Monitor Family Business Report*. Babson Park: Babson College Press, Babson Park, MA.
9. Mandl, I. (2008). Overview of family businesses relevant issues. Final report, KMU Forschung Austria <https://docplayer.net/5004871-Overview-of-family-business-relevant-issues.html> (2022. 11.15.)
10. Mera, P., & Bermeo, C. (2017). Importance of family businesses in a country's economy. *Revista Publicando*, 4(12), 506–531.
11. Miller, D. & Le Breton - Miller, I. (2003). Challenge versus advantage in family business. *Strategic Organization*, vol. I(I) <https://doi.org/10.1177/1476127003001001222>
12. Miller, D. & Le Breton-Miller, I. (2006). Family governance and firm performance: agency, stewardship, and capabilities. *Family Business Review*, vol. XIX., no. 1., 73-87. <https://doi.org/10.1111/j.1741-6248.2006.00063.>
13. Rovelli, P., Ferasso, M., De Massis, A., & Kraus, S. (2022). Thirty years of research in family business journals: Status quo and future directions. *Journal of Family Business Strategy*, 13(3), 100422. <https://doi.org/10.1016/j.jfbs.2021.100422>
14. Winter, M., Danes, S. M., Koh, S. K., Fredericks, K. & Paul, J. J. (2004). Tracking family businesses and their owners over time: Panel attrition, manager departure and business demise. *Journal of Business Venturing*, 19, 535-559 [https://doi.org/10.1016/S0883-9026\(03\)00061-2](https://doi.org/10.1016/S0883-9026(03)00061-2)
15. A magyar mikro-, kis- és középvállalkozások megerősítésének stratégiája 2019-2030 (2019). Innovációs és Technológiai Minisztérium. Budapest, 2019. november 5.
16. <https://www.insist-project.eu/> (2022.11.15.)

17. <https://www.fame-programme.eu/> (2022.11.15.)
18. <https://www.mentorcert.eu/index.php/en/> (2022.11.15.)
19. <https://budapestlab.hu/index.php/trust-me-segitseg-bizalmi-alapon/> (2022.11.15.)